

การใช้คำถามกับการสอนภาษาไทย

ทยาดี เลิศชนะ¹

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และฉบับปรับปรุงแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 22 การจัดการศึกษาให้เห็นว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดและมาตรา 24 เน้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปลูกฝังในด้านคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) ดังนั้น แนวการจัดการศึกษาเพื่อสอดคล้องตามหลักการของพระราชบัญญัติดังกล่าว จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยจะต้องจัดการเรียนรู้อย่างอิสระ ลงมือฝึกฝน และปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม รวมทั้งเสริมสร้างคุณลักษณะความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อจะได้พัฒนาความสามารถและศักยภาพของตนเองออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยสอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเอง เพื่อความสำเร็จในการเรียนและสามารถนำความรู้และประสบการณ์นั้นไปใช้ในอนาคตได้อย่างมีความหมาย

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องใช้เทคนิควิธีการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ตอบสนองผู้เรียนทั้งความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ความหลากหลายของสาระการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล จนถึงเป้าหมายของการศึกษาชาติ จากประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้ทำการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยในระดับประถมศึกษา ผู้เขียนได้ใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการฝึกทักษะอย่างหลากหลายให้กับผู้เรียนและได้พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้คำถามเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้ประสบความสำเร็จในการสอนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาการคิดของผู้เรียน (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2555) การสอนเพื่อพัฒนาการคิดนั้นการใช้คำถามเป็นวิธีการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดีที่สุด ผู้เรียนจะเกิดความชัดเจน แจ่มแจ้งทางปัญญา การสอนโดยการบอก อธิบายหรือเล่าแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงได้ จะต้องอาศัยกลไกทางปัญญาในการวิเคราะห์ไตร่ตรอง ข้อมูลให้ถี่ถ้วน ต้องอาศัยคำถามของครูกระตุ้นให้คิด ถามให้วิเคราะห์หาเหตุผล ถามความรู้สึกให้วิพากษ์วิจารณ์สิ่งเหล่านี้จะช่วยนำพาผู้เรียนไปสู่ความรู้ที่จริงแท้ได้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น บทความนี้จึงมุ่งนำเสนอแนวทางการใช้คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดในวิชาภาษาไทย เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูในการเลือกใช้คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับชั้นประถมศึกษา ตลอดจนสรรหารูปแบบของคำถามที่หลากหลายเพื่อนำมากระตุ้นและเร้าความสนใจในระหว่างการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยให้มีประสิทธิภาพต่อไป

¹ อาจารย์โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม)

ความสำคัญของการใช้คำถาม

การใช้คำถามเป็นทักษะ/ความสามารถ ความคล่องแคล่วของครูในการตั้งคำถามแปลก ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดของผู้เรียนได้ การใช้คำถามจึงเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2553; เหมลิมลาภ ทองอาจ, 2555) ดังนี้

1. คำถามเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านการคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวและประสบการณ์ที่ได้พบเห็นในแต่ละวัน

2. การใช้คำถามช่วยทำให้ทราบพื้นฐานภูมิหลังของผู้เรียนจากการปฏิบัติกิจกรรมและถ่ายทอดออกมาให้เห็น

3. คำถามจะช่วยส่งเสริมหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกล้าในการแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ กล้าตอบ

4. การตอบคำถามจะช่วยทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

5. คำถามจะช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาสมอง และการใช้ภาษาของผู้เรียน อีกทั้งได้พัฒนาการใช้ภาษาของตนด้วยเพราะได้เลียนแบบการใช้ภาษาของครู

6. คำถามช่วยสร้างความสนใจในสิ่งต่างๆ ของผู้เรียน มีความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากเห็น อยากได้มาซึ่งคำตอบ เป็นผลให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

7. คำถามจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดจากระดับพื้นฐานไประดับที่สูงขึ้น เชื่อมโยงระหว่างความคิด และทำทหายความอยากรู้อยากเห็นของผู้เรียน

8. คำถามเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน หากได้รับการพัฒนา การกระตุ้นในการให้คำถามอยู่เสมอจะส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางสติปัญญาที่ดี เนื่องจากสมองได้ฝึกการคิดอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ ถนอม เอื้อสุนทรสกุล (2558) ได้สรุปว่า การใช้คำถามเป็นยุทธศาสตร์การสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด ค้นคว้าหาคำตอบ สามารถพัฒนาความคิดของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนใช้ความคิดเชิงเหตุผล วิเคราะห์ วิจารณ์ สังเคราะห์ หรือประเมินค่าเพื่อตอบคำถาม ซึ่งการใช้คำถามถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียนการสอน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และการคิด นอกจากนี้การใช้คำถามมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ก่อให้เกิดผลดีทั้ง ต่อผู้เรียนและผู้สอน โดยมีประโยชน์ต่อผู้เรียน คือ ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน ช่วยให้เกิดการอภิปรายในชั้นเรียน ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน เมื่อสามารถตอบคำถามได้ ช่วยทบทวนบทเรียน และช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดระดับคิด วิเคราะห์และสังเคราะห์ และประโยชน์ต่อผู้สอน คือ ช่วยในการสำรวจและทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียน ทั้งยังช่วยให้ทราบแนวคิดของผู้เรียน ช่วยในการเน้นเนื้อหาสำคัญในบทเรียน และช่วยในการประเมินและตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้คำถามเป็นกระบวนการเรียนที่มุ่งพัฒนากระบวนการทางความคิดของผู้เรียน จะช่วยทำให้ผู้เรียนได้รู้จักใช้ความคิดหลายๆ แบบ เช่น คิดวิเคราะห์ วิจารณ์สังเคราะห์ หรือประเมินค่าเพื่อที่จะได้คิดและตอบคำถามของครู (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2553)

กล่าวโดยสรุป การใช้คำถามเป็นความสามารถของครูที่นำมาใช้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ รวมทั้งพัฒนาความสามารถด้านการคิดระดับพื้นฐานไปสู่ระดับขั้นสูง ตลอดจนให้ผู้เรียนสังเกต กลวิธีการใช้ภาษาในการตั้งคำถามของครูได้เป็นอย่างดี

ลักษณะคำถามที่ดี

การเลือกใช้คำถามเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการคิดให้แก่ผู้เรียน ครูจะต้องเลือกใช้คำถามโดยคำนึงถึง ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์

ทางภาษาของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้ ลักษณะของข้อคำถามที่ดีควรมีลักษณะ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2553; เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2555) ดังต่อไปนี้

1. คำถามแต่ละข้อมีความเป็นนัยเดียว โดยการถามเพียงสิ่งเดียว ใช้ภาษาง่าย ๆ สั้น กระชับชัดเจนและเป็นคำถามที่กระตุ้นยั่วยุท้าทายผู้เรียน
2. ใช้คำไม่กำกวม คำถามที่ถามจะต้องมีความเข้าใจตรงกัน ระหว่างผู้ถามกับผู้ตอบ ไม่เป็นคำถามเชิงซ้อน หรือใช้หลายคำถามในประโยคเดียวกัน หรือมีคำปฏิเสธซ้อนปฏิเสธ จนก่อให้เกิดความสับสน
2. ตั้งคำถามให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของเนื้อหาสาระที่จะเรียน
3. ตั้งคำถามให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป
4. คำถามพยายามเลี่ยงคำที่เป็นนามธรรม ที่อาจเข้าใจยาก คำศัพท์ทางเทคนิคที่รู้จักกันในเฉพาะกลุ่มเล็ก ๆ หรือคำศัพท์ที่ยากเกินวัยของผู้เรียน
5. หลีกเลี่ยงการใช้คำคุณศัพท์และคำวิเศษ เพราะคำเหล่านี้สื่อความหมายได้หลายแบบ เช่น บ่อย มาก หลาย น้อย ฯลฯ
6. ไม่ใช่ข้อความที่ไวต่อความรู้สึกของคน เช่น เพศ การหย่าร้าง หรือข้อความที่จะเกี่ยวกับสถาบันที่คนทั่วไปนับถือบูชา
7. ควรหลีกเลี่ยงคำถามที่เป็นคำถามนำ หรือใช้คำที่มีน้ำหนักไปทางหนึ่งทางใดประกอบอยู่คำถาม หรือมีลักษณะชี้แนะคำตอบ
8. ควรหลีกเลี่ยงคำถามที่อาจจะเกิดความลำเอียงของผู้ตอบ หรือมีข้อมูลหลายอย่างที่ผู้ตอบอาจต้องคำนึงถึง และเป็นเหตุให้ตอบไม่ตรงกับความเป็นจริง
9. คำถามควรมีลักษณะให้ตอบถูกต้องหลายทาง เพื่อจะทำให้ผู้เรียนคิดหาคำตอบได้หลากหลาย รวมทั้งหลีกเลี่ยงคำถามที่ให้ตอบ ใช่ – ไม่ใช่ ซึ่งไม่ช่วยทำให้เกิดการคิด หรือถ้าจำเป็นต้องตอบ ใช่ -

ไม่ใช่ เมื่อผู้เรียนตอบแล้วควรถามเหตุผลต่อด้วยว่า ทำถึงใช่ หรือ ไม่ใช่ ผู้เรียนก็จะได้ฝึกการคิดตอบ

10. ไม่ใช่คำย่อต่าง ๆ ในคำถาม เช่น ร.ร. ตจว. เพราะอาจทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจได้

นอกจากผู้สอนควรใช้คำถามที่มีลักษณะที่ดีแล้ว ผู้สอนควรมีการให้กำลังใจและเสริมแรงทางบวกถ้าผู้เรียนตอบคำถามถูกต้อง แต่ถ้าผู้เรียนตอบผิดไม่ควรตำหนิหรือแสดงอารมณ์โมโหแต่อย่างใด เพราะจะทำให้ผู้เรียนกลัว และไม่กล้าตอบอีกต่อไป และถ้าเป็นคำถามระดับสูงหรือคำถามยากอาจให้ผู้เรียนที่เก่งให้ตอบก่อน เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้เรียนที่ปานกลางและอ่อนได้คิดตอบต่อไป และสิ่งที่จะลืมเสียไม่ได้เลยคือ ในการถามแต่ละครั้งไม่ควรเรียกชื่อผู้เรียนให้ตอบก่อนเพราะอาจทำให้ผู้เรียนคนอื่น ๆ ไม่สนใจฟังคำถาม ควรพูดคำถามออกไปก่อน เน้นให้ทุกคนฟังคำถามและคิดคำตอบไว้ ส่วนการตอบจะเป็นการให้ผู้เรียนยกมือก่อนตอบ หรือจะเรียกให้ผู้เรียนคนใดตอบค่อยพิจารณาตามสถานการณ์อีกทีหนึ่ง

การใช้คำถามในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

การใช้คำถามในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ถ้าจะให้เกิดประโยชน์เต็มที่ ควรปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้ (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2553)

1. ขั้นตอนวางแผนการใช้คำถาม ผู้สอนควรวางแผนและตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าว่าจะใช้คำถามเพื่อวัตถุประสงค์ใด ก็ข้อ จะใช้คำถามแบบใดที่จะสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และจุดประสงค์การเรียนรู้ได้อย่างเรียงลำดับ ไม่วกไปวนมา เพื่อเพิ่มความมั่นใจในการถาม และไม่หลงลืมคำถามที่จะถาม
2. ขั้นเตรียมคำถาม ผู้สอนควรเตรียมคำถามที่จะใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ครอบคลุมหลากหลายและชัดเจน

3. ขั้นตอนการใช้คำถาม

1) ผู้สอนสามารถใช้คำถามได้ทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

2) อาจจะสร้างสรรค์คำถามใหม่ที่นอกเหนือจากคำถามที่เตรียมไว้ก็ได้ แต่ควรเหมาะสมกับเนื้อหาสาระและสถานการณ์นั้นๆ และควรใช้คำถามที่สามารถตอบได้หลายคำตอบ

3) ในช่วงการใช้คำถามควรใช้สีหน้า ท่าทาง หรือน้ำเสียงประกอบการถามเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และถามคำถามด้วยความมั่นใจ

4) ถามคำถามที่ง่ายและยากสลับกันไป เพื่อให้ผู้เรียนจะได้มีกำลังใจในการตอบคำถาม

5) ผู้สอนต้องคอยสังเกตตลอดเวลา โดยเฉพาะผู้เรียนที่ไม่ค่อยสนใจเรียน หรือชอบคุยและเล่นในขณะที่เรียน ครูต้องคอยช่วยผู้เรียนเกิดความสนใจอยู่เสมอ

6) ผู้สอนควรแสดงความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน ทั้งในเวลาถามคำถามหรือฟังคำตอบ และหากผู้เรียนตอบผิดจะต้องไม่ดูหรือลงโทษ แต่ควรหาทางกระตุ้นให้ผู้เรียนหาคำตอบที่ถูกต้องจนได้

7) เมื่อผู้สอนได้เสนอคำถามไปแล้ว ควรให้เวลาผู้เรียนในการรวบรวมความคิด แสวงหาคำตอบสักนิด เพราะบางคำถามต้องใช้เวลาคิดนาน ถ้าหากผู้สอนเร่งเวลาจนเกินไปอาจจะทำให้ผู้เรียนไม่มีสมาธิในการคิด และอาจจะเบื่อในที่สุด

8) ผู้สอนควรหลีกเลี่ยงการถามเองตอบเอง ถ้าผู้เรียนตอบไปได้ให้แนะนำช่องทางการหาคำตอบ ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำแนะนำในการหาคำตอบ แล้วให้ผู้เรียนร่วมกันหาคำตอบเอง

9) ให้ผู้เรียนตอบคำถามทีละคน ไม่แย่งกันตอบ เพื่อจะได้ฟังคำตอบได้ชัดเจน แสดงถึงการมีระเบียบวินัย แต่ให้ตอบหลายคนได้ในคำถามข้อเดียวกัน เพราะในบางคำถามอาจมีคำตอบได้หลายคำตอบ

10) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ถามผู้สอนตามความเหมาะสม หรือเมื่อเกิดปัญหา หรือเมื่อต้องการข้อมูลเพิ่มเติมในการแสวงหาคำตอบ

11) ให้คำชมเชยเมื่อผู้เรียนตอบถูก ให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนตอบผิดและให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการคิดหาคำตอบต่อไป

12) เมื่อถามคำถามแล้วไม่มีผู้เรียนคนใดตอบคำถาม อาจเป็นเพราะคำถามยากเกินไป หรือฟังคำถามไม่เข้าใจ ผู้สอนควรถามใหม่และใช้ถ้อยคำหรือทำคำถามให้้ง่ายกว่าเดิม

13) ในการถามคำถามอาจมีสื่อต่างๆ ประกอบการถามด้วยก็จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นและเข้าใจในคำถามได้รวดเร็ว รวมทั้งคิดหาคำตอบได้รวดเร็วขึ้น

4. ชั้นสรุปและประเมินผล การสรุปบทเรียนผู้สอนจะใช้คำถามเพื่อการสรุปบทเรียนก็ได้ หรือผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปและประเมินผลการเรียนรู้ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระและกิจกรรม

นอกจากนี้ เฉลิมลาภ ทองอาจ (2555) ยังได้เสนอแนะแนวทางการใช้คำถามเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนควรถามคำถามที่ชัดเจนไม่กำกวม ไม่มีโครงสร้างที่ซับซ้อนไม่ใช้ถ้อยคำที่ฟุ่มเฟือยเยิ่นเย้อเกินความจำเป็น

2. ผู้สอนตั้งคำถามไม่เฉพาะเจาะจงผู้เรียนคนใดคนหนึ่งจากนั้น ให้นักเรียนอาสาสมัครตอบคำถามหรืออาจจะเรียกชื่อผู้เรียนคนใดคนหนึ่งตอบ และควรเว้นเวลาให้ผู้เรียนได้คิดก่อนตอบคำถาม

3. ผู้สอนถามคำถามที่สอดคล้องกับจุดประสงค์เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนใช้คำถามให้เหมาะสมกับสติปัญญาของผู้เรียนรวมทั้งเป็นคำถามที่สามารถพิสูจน์คำตอบได้ชัดเจน

4. ผู้สอนไม่ถามคำถามแบบสร้างระบบเช่น การถามเรียงลำดับที่หรือเลขที่หนึ่งเพราะจะทำให้นักเรียนสนใจ เฉพาะคำถามที่ใกล้จะถึงตนเอง

5. ผู้สอนควรถามทีละคำถามและให้ผู้เรียนตอบให้เสร็จก่อนแล้วจึงตั้งคำถามใหม่ไม่ควรตั้งคำถามหลากหลายคำถามในเวลาเดียวกันเพราะอาจทำให้ผู้เรียนสับสนได้

6. ผู้สอนควรตั้งคำถามเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อพัฒนาการคิดของผู้เรียน พยายามหลีกเลี่ยงการใช้คำถามปลายปิด หรือตอบแค่ ใช่ – ไม่ใช่, ถูก – ไม่ถูก เท่านั้น

กล่าวโดยสรุป การเลือกใช้คำถามในการจัดการเรียนรู้ควรเลือกคำถามที่ชัดเจน สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการถาม เรียงลำดับข้อคำถามจากง่ายไปหายาก และมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความสามารถในการแสดงความคิดเห็น และกล้าพูดนำเสนอได้

ประโยชน์ของการใช้คำถาม

ในการใช้คำถามถามผู้เรียนนั้น มีประโยชน์หลายด้าน ได้แก่

1. ผู้เรียนกับผู้สอนใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายกันได้ดี
2. ใช้คำถามช่วยเป็นแรงผลักดันให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. ช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเมื่อผู้เรียนไม่สนใจ ไม่มีสมาธิในการเรียน หรือแสดงอาการเบื่อหน่ายต่อการเรียน
4. ช่วยเน้นและทบทวนประเด็นสำคัญของสาระการเรียนรู้ที่เรียนโดยการใช้คำถามถามเป็นระยะ ๆ
5. ช่วยในการประเมินผลการเรียนการสอน ให้เข้าใจความสนใจที่แท้จริงของผู้เรียน และวินิจฉัยจุดแข็งจุดอ่อนของผู้เรียนได้
6. ช่วยสร้างลักษณะนิสัยการขบคิดให้กับผู้เรียน ตลอดจนนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต
7. ช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ หรือใช้กระตุ้นให้คิดได้ตลอดเวลา

กล่าวโดยสรุป การใช้คำถามในการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยมีประโยชน์หลายด้าน ทั้งใช้เป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนาสติปัญญา พัฒนาการระบวนการคิด และพัฒนาเจตคติให้แก่ผู้เรียน รวมทั้งใช้เป็นเครื่องมือในการกระตุ้นและเร้าความสนใจทุกขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy)

การตอบคำถามเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ การใช้ความสามารถทางสติปัญญา ความรู้ ความคิด ความเฉลียวฉลาด ความสามารถในการคิดเรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom (1956) จึงสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ใช้คำถามได้เป็นอย่างดี ซึ่งสามารถจำแนกตามระดับความยากง่ายได้ 6 ระดับ ดังนี้

ความรู้ความจำ (Knowledge) การเรียนรู้ในระดับนี้เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถเก็บรักษาumulประสพการณ์ต่าง ๆ ตอบได้ว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้อมามีสาระอะไรบ้าง ซึ่งการที่สามารถตอบได้นั้นได้มาจากการจดจำเป็นสำคัญและระลึกเรื่องราวนั้น ๆ ออกมาได้ถูกต้องแม่นยำ ดังนั้น คำถามที่ใช้ในการทดสอบการเรียนรู้ในระดับนี้ จึงมักเป็นคำถามที่ถามถึงข้อมูล สาระ รายละเอียดของสิ่งที่เรียนรู้ และให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ว่าตนมีความรู้ความจำในเรื่องนั้น ๆ

การตั้งคำถามด้านความรู้ความจำ เป็นการตั้งคำถามที่มีคำตอบที่แน่นอน ถามเนื้อหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริง คำจำกัดความ ค่านิยม เกี่ยวกับใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ตัวอย่างคำถาม เช่น

- สัตว์ชนิดใดเป็นพาหนะของอุตสาหกรรม
- พลายนแก้วเป็นลูกของใคร
- เครื่องหมาย ! เรียกว่าอะไร ?

2. ความเข้าใจ (Comprehension) เป็นการเรียนรู้ในระดับที่ผู้เรียนเข้าใจความหมายความ

สัมพันธ์และโครงสร้างของสิ่งที่เรียน เป็นความสามารถในการจับใจความสำคัญของเรื่องราว และสามารถอธิบายสิ่งที่เรียนรู้นั้นได้ด้วยคำพูดของตนเอง ผู้เรียนที่มีความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หลังจากได้รับความรู้ในเรื่องนั้นมาแล้ว จะสามารถแสดงออกได้หลายทาง เช่น สามารถแสดงออกมาในรูปของการแปลความ ตีความได้ คัดคะเน ขยายความ แปลความได้ เปรียบเทียบได้ บอกความแตกต่างได้ เป็นต้น ดังนั้น คำถามในระดับนี้ จึงมักเป็นคำถามที่ช่วยให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความเข้าใจของตนในเรื่องนั้น ๆ

การตั้งคำถามด้านความเข้าใจ เป็นความสามารถบ่งบอกใจความสำคัญของเรื่องราวโดยการแปลความหลัก ตีความได้ สรุปใจความสำคัญได้ ต้องใช้ความรู้ความจำมาประกอบเพื่ออธิบายด้วยคำพูดของตนเองเป็นคำถามที่สูงกว่าความรู้ ตัวอย่างคำถาม เช่น

- คำในมาตราแม่กยมีลักษณะอย่างไร
- ตำนานพริกละลายแม่น้ำ หมายความว่าอย่างไร

3. การนำความรู้ไปใช้ (Application) เป็นขั้นที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ หลักการ กฎเกณฑ์ วิธีดำเนินการต่าง ๆ และประสบการณ์ของเรื่องที่ได้รู้มา ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา สถานการณ์ต่าง ๆ

การตั้งคำถามด้านการนำความรู้ไปใช้ เป็นคำถามที่ให้ผู้เรียนนำความรู้และความเข้าใจไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ ตัวอย่างคำถาม เช่น

- จากเรื่องกระต่ายกับเต่า นักเรียนจะนำแนวคิดจากการปฏิบัติตนของเต่าไปใช้อย่างไร
- จากคำพังเพย ตำนานพริกละลายแม่น้ำ นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถในการคิดแยกแยะเรื่องราวหรือสิ่งต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อยได้อย่างชัดเจน เป็นองค์ประกอบ

ที่สำคัญได้ และมองเห็นความสัมพันธ์ของส่วนที่เกี่ยวข้องกัน การวิเคราะห์นี้จะแตกต่างกันไปแล้วแต่ความรู้ ความคิดและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล

การตั้งคำถามด้านการวิเคราะห์ คือ เป็นคำถามที่ให้จำแนกแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ว่าประกอบด้วย

ส่วนย่อยอะไรบ้าง โดยอาศัยหลักการทฤษฎีที่มาของเรื่องราวหรือเหตุการณ์นั้น ตัวอย่างคำถาม เช่น

- พฤติกรรมของนางวันทอง นักเรียนเห็นด้วยหรือ เพราะเหตุใด
- เหตุใดนางจรณาจึงเลือกเจ้าเงาะเป็นคู่ครอง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องเดียวกันอย่าง มีระบบ เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์หรือดีขึ้นกว่าเดิม อาจเป็นการถ่ายทอดความคิดออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจได้ง่าย การวางแผนวิธีการดำเนินงานชิ้นใหม่ หรือ เกิดความคิดที่จะสร้างความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมขึ้นมาในรูปแบบใหม่หรือแนวคิดใหม่ หรือปรับปรุงของเก่าให้ดีขึ้นและมีคุณภาพสูงขึ้น

การตั้งคำถามด้านการสังเคราะห์ เป็นคำถามโดยใช้กระบวนการคิดเพื่อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลย่อย ๆ นั้นเป็นหลักการหรือแนวคิดใหม่ ตัวอย่างคำถาม เช่น

- ข้อคิดที่ได้จากนิทานอีสปเรื่องหมา กับเงาตรงกับสุภาษิตไทยว่าอย่างไร
- เรื่องพระเวทสันดรเป็นตัวอย่างของการทำความดีในเรื่องใด

6. การประเมินค่า (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสิน ตีราคา หรือ สรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาโดยใช้ข้อเท็จจริงอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสม ซึ่งเป็นไปตามเนื้อหาสาระในเรื่องนั้น ๆ หรืออาจจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับหรือตามสถานการณ์นั้น ๆ ก็ได้

การตั้งคำถามด้านการประเมินค่า เป็นคำถามที่ต้องมีคุณค่า ความรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็นในการกำหนดเกณฑ์ เพื่อประเมินค่าของสิ่งนั้นๆ ตัวอย่างคำถาม เช่น

- จากเรื่องราวเกียรติ พิภพเป็นบุคคลอย่างไร

- ถ้านักเรียนเป็นทศกัณฐ์จะไปแย่งชิงนางสีดาหรือไม่ เพราะเหตุใด

นอกจากคำถามจะแยกระดับตามทฤษฎีของบลูม ดังกล่าวแล้ว จินดา คงแก้ว (2550) และ ชัยวัฒน์

สุทธิรัตน์ (2555) ยังได้สรุปลักษณะของคำถามไว้ ดังนี้

1. การถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ เป็นการถามเพื่อให้ผู้เรียนสามารถระลึกถึงสิ่งที่เรียนได้ เช่น คัพท์ นิยาม กฎเกณฑ์ เช่น

- ประโยคความซ่อนหมายถึงอะไร

- พยัญชนะที่เป็นตัวสะกดในมาตราแม่กดมีอะไรบ้าง

2. การถามเพื่อให้กำหนดนิยามหรืออธิบายหรือความคิดรวบยอด เป็นคำถามที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนอธิบายถึงวิธีการหาคำตอบ ขั้นตอน หรือกระบวนการในการคิดหาคำตอบ การสรุปหลักการ เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์มูลเหตุความสำคัญ และสามารถสรุปเป็นหลักการหรือแนวปฏิบัติได้ เช่น

- ผลจากการทำโครงการนี้สรุปได้อย่างไร

- มารยาทในการพูดได้แก่อะไรบ้าง

3. การถามให้คิดวิเคราะห์ เป็นคำถามที่ต้องการให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเหตุการณ์หรือเรื่องราวว่ามีสาเหตุจากสิ่งใด ผลลัพธ์จะเป็นอย่างไร โดยอาศัยหลักการ ทฤษฎี และที่มาของเรื่องราว หรือเหตุการณ์ที่กำหนด นำไปสู่การคิดที่ถูกต้องและสมบูรณ์ เช่น

- ปัจจุบันวัยรุ่นใช้ภาษาไทยไม่ถูกต้อง นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร

- ในนิทานอีสปเรื่องราชสีห์กับหนู ทำไมหนูจึงมาช่วยกัดบ่วงนายพรานที่คล้องราชสีห์อยู่

4. การถามเพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เป็นคำถามที่ครูต้องการให้ผู้เรียนใช้ความรู้ ความรู้สึก ความคิดเห็น กฎเกณฑ์ ที่มีอยู่ไปประยุกต์ให้เข้ากับเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใหม่ หรือสิ่งใหม่ เป็นการคิดที่แปลกแตกต่างจากสถานการณ์เดิม เช่น

- ทำอย่างไรนักเรียนจึงจะเขียนเรียงความได้ดีขึ้น

- นักเรียนเขียนตัวหนังสือและคำยังไม่ถูกต้อง จะมีวิธีแก้ไขอย่างไร

5. การคิดเพื่อเปรียบเทียบและจำแนก เป็นการถามเพื่อให้นักเรียนวิเคราะห์เรื่องราว หรือสิ่งต่างๆ และพิจารณาว่าสิ่งใดสำคัญหรือไม่สำคัญ มีสาเหตุ จุดมุ่งหมาย หรือหลักการอย่างไร เพื่อนำสิ่งต่างๆ เหล่านี้มาเปรียบเทียบความแตกต่าง ความเหมือน ความสัมพันธ์ หรือจัดกลุ่มใหม่ เช่น

- คำและพยางค์ มีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไร

- ร้อยแก้วและร้อยกรอง มีลักษณะที่ต่างกันอย่างไรบ้าง

6. การถามเพื่อนำไปสู่การสังเกต เป็นคำถามที่ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เพื่อรับรู้และตอบปัญหา หรือนำเอาประสบการณ์ที่ผ่านมาช่วยในการตอบปัญหา เช่น

- การเขียนเรื่องจากภาพนี้ มีสิ่งใดประทับใจบ้าง (ครูหาภาพมาให้นักเรียนเขียน 1 ภาพ)

- ขณะที่นักเรียนเดินทางมาโรงเรียน นักเรียนได้พบเห็นสิ่งใดบ้าง

7. การถามเพื่อนำไปสู่การแสดงความคิดเห็น เป็นคำถามที่ต้องการให้ผู้เรียน คาดการณ์

สรุปผล และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงบางสิ่งบางอย่าง หรือจะขยายข้อสรุปให้กว้างขวางออกไป เช่น

- นักเรียนจะพูดอย่างไรเพื่อให้เพื่อน ๆ มีความรักสามัคคีกันมากขึ้น

- ถ้านักเรียนอ่านออกเสียงคำควบกล้ำไม่ถูกต้องจะเกิดผลเสียอย่างไร และจะแก้ได้อย่างไร

จากการตั้งคำถามในลักษณะต่าง ๆ และตัวอย่างคำถามดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนสามารถใช้คำถามเป็นสื่อสำหรับการเรียนการสอนภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ช่วยกระตุ้นความสนใจและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียนได้เป็นอย่างดีมากด้วย สำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยการใช้คำถามนี้ นอนอม เอื้อสุนทรสกุล (2558) มีความเห็นว่า ครูควรถามคำถามให้ทั่วถึง และใช้คำถามที่หลากหลายรูปแบบทั้งถามโดยรวม และถามเป็นรายบุคคล เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ และครูควรสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เป็นห้องเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนสามารถซักถามเมื่อเกิดข้อสงสัย และกล้าตอบคำถามโดยไม่กลัวความผิดพลาดเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก และครูควรมีการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง ทั้งการชมเชยเมื่อผู้เรียนตอบถูก และการให้กำลังใจเมื่อผู้เรียนยังตอบไม่ถูกเพื่อลดความวิตกกังวลของผู้เรียนในการตอบคำถาม

ตัวอย่าง การใช้คำถามเพื่อพัฒนาทักษะการคิดในวิชาภาษาไทยตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม

นักเรียนฟังนิทานเรื่องกระต่ายกับเต่าแล้วตอบคำถามดังนี้

ขั้นที่ 1 ถามความรู้ความจำ

- ตัวละครเรื่องนี้ก็มีตัว ใครบ้าง

- นิทานเรื่องนี้เกิดขึ้นที่ไหน

- ตัวละครทำกิจกรรมอะไรในเรื่อง

- ในการแข่งขันใครเป็นผู้ชนะ

ขั้นที่ 2 ถามความเข้าใจ

- นิทานเรื่องนี้ทำไมกระต่ายจึงคิดว่าตัวเองจะชนะเต่า

- นักเรียนจะสรุปเรื่องกระต่ายกับเต่าได้อย่างไร

ขั้นที่ 3 ถามการนำไปใช้

- จากนิทานเรื่องนี้นักเรียนจะนำแนวคิดของเรื่องไปใช้ในการปฏิบัติตนได้อย่างไร

- นักเรียนจะนำการปฏิบัติตนของใครไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นที่ 4 ถามการวิเคราะห์

- การกระทำของกระต่ายที่ไปนอนพักใต้ต้นไม้เหมาะสมหรือไม่ เพราะอะไร

- ทำไมเต่าจึงเดินไปตามทางโดยไม่หยุดพัก

ขั้นที่ 5 ถามการสังเคราะห์

- นักเรียนได้ข้อคิดจากเรื่องกระต่ายกับเต่าอย่างไร

- นักเรียนคิดว่านิทานเรื่องกระต่ายกับเต่าตรงกับสำนวนสุภาษิตใด

- ให้นักเรียนเล่าเรื่องกระต่ายกับเต่าให้เพื่อนฟังด้วยคำพูดของตนเอง

ขั้นที่ 6 ถามการประเมินค่า

- นักเรียนชอบตัวละครใดในเรื่องเพราะเหตุใด

- ถ้านักเรียนเป็นกระต่ายจะปฏิบัติตามกระต่ายในเรื่องหรือไม่เพราะอะไร

- ถ้าเต่าหยุดเดินแล้วนอนพักใต้ต้นไม้ คิดว่าจะเกิดอะไรขึ้น

บทสรุป

การใช้คำถามเป็นความสามารถของครูที่นำมาใช้เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ รวมทั้งพัฒนาความสามารถด้านการคิดระดับพื้นฐานไปสู่ระดับขั้นสูง ตลอดจนให้ผู้เรียนสังเกตกลวิธีการใช้ภาษาในการตั้งคำถามของครูได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาภาษาไทยโดย

ใช้คำถามตามทฤษฎี การเรียนรู้ของบลูม (Bloom's Taxonomy) ควรเลือกใช้คำถามที่สื่อความหมายชัดเจนโดยเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง รวมทั้งยังส่งเสริมความกล้าแสดงออกของผู้เรียน และยิ่งกว่านั้นช่วยพัฒนาทักษะการคิดในระดับขั้นความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กลุ่มดอนทองฯ. (2553). *เทคนิคการใช้คำถามตามระดับจุดมุ่งหมายทางด้านพุทธิพิสัยของบลูม*. http://dontong52.blogspot.com/2010/04/blog-post_18.html. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2560.
- ซันธชัย อธิเกียรติ. (2554). *การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชาตินี ศิริพงษ์ไทย. (2555). *การใช้คำถามกระตุ้นการคิด*. <https://www.gotoknow.org/posts/306302>. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2560.
- ถนอม เอื้อสุนทรสกุล. (2558). *การศึกษาผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคการใช้คำถามที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาคณิตศาสตร์*. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ทศนา แคมณี. (2558). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2554). *ประมวลสารชุดวิชา การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ภาษาไทย หน่วยที่ 11-15*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2553). *วิธีจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational Objective: Cognitive Domain*. New York: David Mckay.
- Cutis, Francis D. (1943). "Types of Thought Questions in Textbooks of Science" *Science Education*, 82 September – October: 60-67.
- Krunucharee. (2555). *การใช้คำถาม*. <http://krunucharee10011.blogspot.com/p/5.html>. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2560.